

Prednosti in pomanjkljivosti elektronskega poslovanja v osnovnih šolah

DOI: <https://doi.org/10.55707/eb.v11i1.138>

Izvirni znanstveni članek

UDK 659.23:004+657:373.3

KLJUČNE BESEDE: elektronsko poslovanje, prednosti e-poslovanja, pomanjkljivosti e-poslovanja, osnovne šole, računovodje in knjigovodje.

POVZETEK – Namen članka je prikazati mnenje računovodij oziroma knjigovodij o prednostih in pomanjkljivostih elektronskega poslovanja v slovenskih osnovnih šolah. Z raziskavo, v kateri je sodelovalo 115 anketiranih, smo ugotovili, da med prednosti elektronskega poslovanja uvrščajo preglednost in enostavnost plačila ($\bar{x} = 4,40$; $\sigma = 0,69$), dostopnost in dosegljivost ($\bar{x} = 4,37$; $\sigma = 0,60$), hitrejšo dostavo in obdelavo računov ($\bar{x} = 4,36$; $\sigma = 0,65$), sledljivost procesov ($\bar{x} = 4,20$; $\sigma = 0,55$), hitrejšo in varno hrambo e-računov ($\bar{x} = 4,27$; $\sigma = 0,70$) in centralizacijo informacij e-računov ($\bar{x} = 4,23$; $\sigma = 0,73$). Med pomanjkljivostmi elektronskega poslovanja navajajo strošek za strojno in programsko opremo ($\bar{x} = 3,08$; $\sigma = 1,21$), neustrezno shemo e-Sloga ($\bar{x} = 3,03$; $\sigma = 1,06$) ter manjkajoče oziroma pomanjkljive podatke na e-računu ($\bar{x} = 2,97$; $\sigma = 1,12$). Prav tako med anketiranimi z različno starostjo in stopnjo izobrazbe ne obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti in pomanjkljivosti elektronskega poslovanja.

Original scientific article

UDC 659.23:004+657:373.3

KEYWORDS: e-commerce, advantages of e-commerce, disadvantages of e-commerce, primary schools, accountants and bookkeepers

ABSTRACT - The aim of this article is to present the opinion of accountants and bookkeepers on the advantages and disadvantages of electronic commerce in Slovenian primary schools. Through a survey of 115 respondents, we found that the advantages of electronic commerce include »transparency and ease of payment« ($\bar{x} = 4.40$; $\sigma = 0.69$), »accessibility and availability« ($\bar{x} = 4.37$; $\sigma = 0.60$), 'faster delivery and processing of invoices' ($\bar{x} = 4.36$; $\sigma = 0.65$), 'traceability of processes' ($\bar{x} = 4.20$; $\sigma = 0.55$), 'faster and secure storage of e-invoices' ($\bar{x} = 4.27$; $\sigma = 0.70$) and 'centralisation of e-invoice information' ($\bar{x} = 4.23$; $\sigma = 0.73$). Among the shortcomings of e-commerce, they cite 'hardware and software cost' ($\bar{x} = 3.08$; $\sigma = 1.21$), 'inadequate e-Log scheme' ($\bar{x} = 3.03$; $\sigma = 1.06$) and 'missing or incomplete e-invoice data' ($\bar{x} = 2.97$; $\sigma = 1.12$). There are also no statistically significant differences in the assessment of the advantages and disadvantages of e-commerce between respondents with different ages and levels of education.

1 Uvod

Čeprav so bile napovedi o prednostih elektronskega poslovanja zelo poudarjene in visokoteleče, so se po sami uvedbi izkazale za močno pretirane. Elektronsko poslovanje ima veliko prednosti, ki se bodo v prihodnje še okrepile, predvsem, dolgoročno gledano, zaradi vedno večjega obsega digitalne ekonomije in elektronskega poslovanja med vsemi organizacijami, ki delujejo na trgu. V vmesnem obdobju prehoda iz klasičnega v popolnoma elektronsko poslovanje pa se bolj kaže kot nuja in obveza za vse subjekte, ki poslujejo, saj imajo podjetja, ki so se že lotila digitalnega poslova-

nja, veliko prednost na trgu. Pri uvajanju elektronskega poslovanja je potreben čas za prilagajanje poslovanja in predvsem za prenovo poslovnih procesov in tudi organiza-

cijske strukture (in kulture) – torej procesov, ki so živi in nujni v vsaki organizaciji, ki želi uspešno delovati v nekem prostoru, podobno kot se je to dogajalo v preteklosti tudi z drugimi prehodi v ekonomiji.

Lahko se strinjamo z rezultati raziskave avtorice Koren (2017, str. 40–53), da sta vlaganje in razvoj digitalnih veščin v slovenskih podjetjih koristna in dolgoročno nujna, predvsem v luči velikega zaostanka za drugimi evropskimi državami in krize ob epidemiji covid-19, ki še vedno hromi klasično ekonomijo in zelo krepi pomen in obseg digitalne ekonomije v prodaji ter razvoju digitalnih storitev. Namreč, v času popolnega zaprtja javnega življenja ob epidemiji covid-19 so se prodajni kanali preusmerili na splet v spletne trgovine in ta trend se nadaljuje tudi po koncu epidemije kot nova ekonomska stvarnost. Pokazalo se je, da so tveganja v dobavnih verigah manjša in lažje obvladljiva s primernimi digitalnimi tehnologijami. Prisiljeni smo bili delati od doma in na koncu se je izkazalo, da za opravljanje dela v luči digitalne ekonomije in ustreznih delovnih procesov fizična prisotnost na sedežu podjetja pogosto ni potrebna. Posledično so tudi stroški dela nižji in so, podobno kot pri ideji »UBER«, v določenem delu preneseni na zaposlenega. Prav zato menimo, da je prenova poslovnih procesov z uvajanjem digitalizacije in še posebej elektronskega poslovanja v nekaterih naših zasebnih in javnih ustanovah pomemben in nujen proces. Kljub temu da se javni in zasebni sektor v osnovi razlikujeta, oba veže in poganja ista ekonomija. Zato je smiselno znanja in tehnologije, ki jih uvaja in integrira zasebni sektor, uvajati tudi v javni sektor.

Slovenija se je digitalne ekonomije in digitalne transformacije lotila z uvedbo obveznega izdajanja in prejemanja elektronskih ter e-računov za vse javne zavode (proračunske porabnike), med katere spadajo tudi vzgojno-izobraževalne organizacije. V Sloveniji imamo od vseh vzgojno-izobraževalnih organizacij največ osnovnih šol. Po podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (<https://e-uprava.gov.si/drzava-in-druzba/javni-sektor/solstvo.htm>) je v Sloveniji marca 2022 delovalo 453 osnovnih šol. Šole so si med seboj organizacijsko in strukturno podobne, so pa različno velike po številu učencev in učiteljev ter številu podpornega in vodstvenega kadra. Prav tako so različno opremljene z informacijsko tehnologijo in tudi s potrebnim znanjem za digitalno transformacijo izobraževalnih, organizacijskih ter administrativnih procesov.

Osnovne šole so dejansko velike organizacije glede na število zaposlenih (pedagoških in administrativnih delavcev). Praviloma imajo urejeno tudi prehrano, zato izdajajo ter prejemajo večje količine računov in drugih spremnih dokumentov. Ker denarja za realizacijo vseh projektov v sektorju vzgoje in izobraževanja vedno primanjkuje, je bil osnovni cilj ugotoviti, ali ima digitalizacija oziroma digitalna preobrazba v šolah kakšen konkreten (finančni) učinek. Tako smo se z našo raziskavo osredotočili na prenovo poslovnih procesov z uvajanjem elektronskega poslovanja in uporabo e-računov v slovenskih osnovnih šolah ter poskušali ugotoviti njihove prednosti in slabosti v čim večji meri.

2 Prednosti in pomanjkljivosti e-poslovanja

Kot vsaka vrsta poslovanja ima tudi e-poslovanje svoje posebnosti, ki se kažejo po eni strani kot prednosti in po drugi seveda kot slabosti. Prednosti e-poslovanja lahko v grobem razdelimo v tri velike skupine, in sicer (<http://www2.arnes.si/~ssmbtrgov1/e-poslovanje/e-Poslovanje.pdf>):

- »prednosti za organizacije: globalna dosegljivost, večja produktivnost, zmanjševanje stroškov, zmanjševanje/odpravljanje izvorov pisarniških napak, zmanjševanje zalog, izboljšanje poslovanja in oskrbovalnih verig, povečanje časovnega in geografskega obsega poslovanja, prilagajanje izdelkov in storitev kupcem, novi poslovni modeli, krajši čas prodora izdelka ali storitve na tržišče, specializirani trgovci, zmanjšani stroški komunikacij, učinkovitejše oskrbovanje, izboljšani odnosi s strankami, večja zvestoba poslovnih partnerjev, posodobljeni materiali organizacije;
- prednosti za potrošnike: več izdelkov in storitev, prilagojeni izdelki in storitve, cenejši izdelki in storitve, dostava po želji, podatki in informacije so vedno na voljo, možnost sodelovanja v e-dražbah in e-skupnostih;
- prednosti e-poslovanja za družbo: višji življenjski standard, več možnosti za revne, prizadete, invalidne in ostarele, na voljo so storitve javne uprave«.

Splošne prednosti e-poslovanja so predvsem (Sulčič, 2008, str. 356):

»dostop do interneta je zanemarljiv strošek;

- e-poslovanje lahko uporabljamo prek različnih medijev in tehnologij (računalniki, mobilni telefoni, televizija ...);
- čas za doseg trga je bistveno manjši in je omejen le na domišljijo tržnika podjetja;
- obstoječi mehanizmi za plačevanje s karticami so večinoma integrirani in prilagojeni, prav tako varnost samega sistema plačevanja prek spleta;
- e-poslovanje ni geografsko pogojeno, ampak imamo hipen dostop do globalnega trga;
- e-poslovanje izloči posrednike in s tem so bolj ugodne cene storitev in izdelkov za ponudnike blaga in storitev;
- stroški transakcij so minimalni, saj izključimo fizične prodajalne in učinkovito zmanjšamo procese, ki temeljijo na »papirni birokraciji«;
- transakcije se pravilo opravljajo po opravljenem plačilu, tako da klasičnega preganjanja dolžnikov in z njimi povezanih težav za ponudnike spletnega blaga in storitev pravzaprav ni«.

E-poslovanje prinaša poleg prednosti tudi pomanjkljivosti in težave. Delimo jih na dva večja segmenta, in sicer (Laudon in Guerico Traver, 2013, str. 243–271):

- »tehnološke omejitve: pomanjkanje globalnih standardov za kakovost, varnost in zanesljivost, nezadostna propustnost omrežij (predvsem mobilnih), zapleteno povezovanje internetnih e-rešitev z obstoječimi, draga uporaba in dosegljivost interneta;
- netehnološke omejitve: pomanjkanje varnosti in zasebnosti podatkov, pomanjkanje zaupanja, nerešene pravne omejitve (davki), nacionalne in mednarodne regu-

lative omejujejo e-poslovanje, oteženo merjenje koristi, še vedno je pomemben otip izdelka pri nakupu, nezaupanje v brezpapirno e-poslovanje, število uporabnikov, goljufige, prevare, oteženo pridobivanje kapitala za nove modele e-poslovanja (veliko neuspešnih primerov)«.

V splošnem so slabosti e-poslovanja predvsem naslednje (Sulčič, 2008, str. 357–358):

- »podjetja se morajo prilagoditi in že v osnovi temeljito zelo pripraviti na način in obseg e-poslovanja – to je težko in drago;
- digitalna transformacija na e-poslovanje zahteva visoke začetne investicije ter relativno drago vzdrževanje;
- ponudniki narekujejo tempo e-poslovanja, zato je potreba po uvedbi hitro razvijajočih se tehnologij stalna in velika – nove tehnologije pa praviloma niso zanesljive, varne in predvidljive v posledicah;
- vprašanje, kako meriti tveganje pri e-poslovanju in seveda do katere višine tveganja lahko podjetje gre pri iskanju kompromisov med ponudbo in varnostjo;
- takojšna vidljivost kakršnih koli težav, povezanih s sistemom e-poslovanja, kot so težave pri »pokvarjenih podatkih« ali z delovanjem;
- vpliv storitev (na e-poslovanje), ki so zunaj dosega nadzora podjetja ali organizacije, ki se ukvarja z e-poslovanjem: take storitve so sam internet in npr. uporabnikovi brskalniki;
- potreba po zagotavljanju in dokazovanju zmožnosti varovanja podatkov kupcev, še posebej številke kreditnih kartic, njihovih osebnih podatkov in naročil;
- kompromis med zaščito sistema/omrežja ponudnika in zagotavljanja spodobnega/potrebnega dostopa uporabnikov do storitev in omrežnih virov;
- skladje s pravnimi okviri in regulacijami;
- stalen problem varnosti in zaupanja, saj trenutno še ni mehanizma, s katerim bi lahko kupec z gotovostjo vedel, kdo nastopa na strani prodajalca;
- medijsko odmeven vdor v ponudnikov informacijski sistem lahko pomeni takojšen propad podjetja;
- zaostrena konkurenca, ki je globalno prisotna na istih (digitalnih) prodajnih kanalih«.

Področja uporabe e-poslovanja (<http://www2.arnes.si/~ssmbtrgov1/e-poslovanje/e-Poslovanje.pdf>):

- »informacijski sistem, ki omogoča e-poslovanje v organizaciji;
- medorganizacijski informacijski sistemi, ki omogočajo e-poslovanje, izvajanje transakcij in toka podatkov med dvema ali več organizacijami;
- e-tržnice: to so tržnice na spletu, kjer se srečujejo kupci in prodajalci z namenom trgovanja z izdelki, storitvami in podatki«.

Velik in pomemben segment elektronskega poslovanja je elektronsko trgovanje. Elektronsko trgovanje je proces nakupovanja, prodaje, prenosa, izmenjave izdelkov, storitev in informacij po računalniških omrežjih. V digitalni transformaciji je pomemben predvsem za zasebni sektor (Turban idr., 2010, str. 46).

Poznamo pa tudi druge oblike e-poslovanja, kot so na primer (Laudon in Guerico Traver, 2013, str. 60):

- »e-prodaja na drobno – spletna prodaja na drobno (navadno B2C);
- e-učenje – uporaba e-virov za namen usposabljanja in učenja;
- mobilno poslovanje (m-poslovanje) – e-poslovanje v brezžičnem omrežju z uporabo mobilnih naprav;
- sodelovanje v poslovanju (c-commerce) – model e-poslovanja, kjer posamezniki ali skupine komunicirajo in sodelujejo v realnem času;
- lokacijsko osnovano e-poslovanje – transakcije ali storitve v mobilnem poslovanju, usmerjene na posameznike na določenih lokacijah ob določenem času;
- notranje poslovanje v podjetju – vključuje vse notranje organizacijske aktivnosti in procese, ki vključujejo izmenjavo izdelkov, storitev, podatkov in informacij med različnimi oddelki in zaposlenimi v organizaciji«.

Za razliko od klasičnega ekonomskega pristopa za osnovno delovanje na digitalnem tržišču načeloma ne potrebujemo velikih investicijskih vlaganj. Dovolj so že soliden računalnik, širokopasovna povezava na internet, ustrezne digitalne kompetence in inovativnost (prava ideja) (Lazarović in Đuričković, 2018, str. 116–122).

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (Zupan, 2016, str. 8) so bili pogoji za razvoj digitalne ekonomije in elektronskega poslovanja podjetij dobri, saj je leta 2016, torej eno leto po zakonski uvedbi obveznega prejetja in dajanja elektronskih računov v javnem sektorju, imelo 78 % vseh slovenskih gospodinjstev dostop do interneta (slaba polovica dostop prek xDSL tehnologije in dobra četrtina dostop prek optike), 73 % oseb je redno uporabljalo računalnik in enak odstotek oseb je tudi redno uporabljal splet.

O tem, kako pomemben je zanesljiv in hiter dostop do spleta povsod, govori statistika. Globalni prometni tokovi internetnega protokola, ki je približek podatkovnih tokov, so se močno povečali, vendar je svet šele na začetku podatkovno usmerjenega gospodarstva. Namreč, leta 2002 se je vsako sekundo pretakalo za 100 GB podatkov po svetovnem spletu, leta 2017 že ogromnih 46.600 GB, ocena za leto 2020 pa je bila 150.700 GB (<https://systemicalternatives.org/2021/02/03/part-4-the-digital-economy-there-is-more-to-it-than-trade/>).

3 Prednosti in slabosti uporabe e-računov

3.1 Napovedane prednosti uporabe e-računov

Od prvega januarja 2015 morajo račune in spremljajoče dokumente v digitalni obliki prejemati vsi proračunski uporabniki. To pomeni, da morajo pravne in fizične osebe za dobavljeno blago ali storitve pošiljati izključno e-račune (slika 1). Prednosti so prepoznala tudi podjetja in samostojni podjetniki, ki niso proračunski uporabniki, oziroma podjetja javnega sektorja (Fortuna, 2016).

Slika 1

Proces poslovanja z e-računi



Vir: <https://epos.si/eposlovanje>.

Zakon o opravljanju plačilnih storitev za proračunske uporabnike velja samo na slovenskem ozemlju. To pomeni, da morajo e-račune proračunskim uporabnikom pošiljati domače pravne in fizične osebe in tudi tuje pravne in fizične osebe, če opravljajo storitev ali dobavijo blago v Sloveniji in imajo sedež oziroma podružnico v Sloveniji. Za proces poslovanja z e-računi je treba zagotoviti:

- ustrezno zakonodajo, ki pokriva vsa področja elektronskega poslovanja z e-računi, od računovodenja do davčnih postopkov ter revizij;
- integriteto izdajanja in prejemanja računov, torej tehnične postopke, ki onemogočajo manipulacijo podatkov na relaciji izdajatelj – prejemnik;
- avtentičnost oziroma preverljivost tako izdajatelja kakor tudi prejemnika e-računa.

Za uvedbo navedenega poslovanja so morali proračunski uporabniki ter njihova partnerska podjetja vzpostaviti elektronski sistem za pošiljanje e-računov, kar pomeni, da so morali uvesti sistem, prek katerega je posamezni subjekt lahko poslal e-račun komur koli ter tudi bil sposoben e-račune sprejeti (www.buyitc.si).

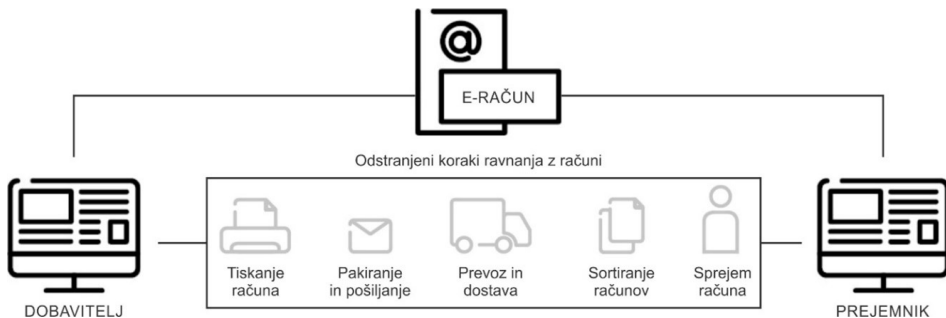
Dejansko so osnovne šole (in druge vzgojno-izobraževalne ustanove) že v drugi polovici leta 2014 pričele z izobraževanjem, posodobitvijo programske in strojne opreme ter s poskusnim prejetjem in izdajanjem e-računov. Iz pregledane literature in virov ne izhaja, da bi bile osnovne šole v letu 2015 nepripravljene na nove zakonske zahteve o obveznem poslovanju z e-računi.

3.2 Prednosti in slabosti uporabe e-računov v praksi

Prva in najbolj očitna prednost e-računa je v tem, da privarčujemo na sprotnih stroških. S tem ko se odločimo, da bomo račun posredovali v elektronski obliki, privarčujemo pri materialnih stroških, kot so stroški papirja, tiska, ovojníc in znamk (shema 1). Čeprav se morda na prvi pogled veliki prihranki ne vidijo, se v primeru, da izdajamo veliko računov (na primer računi za električno, vodo, komunalno ipd.), to občutno pozna pri skupnih stroških. Tako imamo tudi boljši pregled in nadzor nad lastnimi stroški. Posredno z izdajanjem e-računov naredimo tudi nekaj dobrega za okolje. Znano je, da je papirna industrija velik onesnaževalec zraka in vode, poleg tega pa s tem, ko ne porabimo toliko papirja, ohranjamo tudi gozdove, kar zmanjšuje t. i. ogljični odtis, izpuste in zmanjšuje globalno segrevanje našega planeta. Naslednji pomembni prednosti sta poenostavitev postopkov izdaje računov in zmanjševanje potrebnega delovnega časa za odpremo. Pri posredovanju računov na klasičen način izgubimo veliko časa že s tem, da jih oblikujemo, kot tudi s tem, da jih fizično pošljemo naslovniku. Če se odločimo za e-račun, gre za enostaven postopek, saj račun oblikujemo prek računalnika in ga pošljemo po elektronski pošti. To pa pomeni, da je račun v trenutku dostavljen naslovniku in ni treba čakati na dostavo s strani pošte. Na tak način tudi plačilo prejmemo hitreje, kot bi ga sicer (Matoh, 2013, str. 7–29).

Shema 1

Prednosti izdajanja in prejemanja e-računov



Vir: <https://www.clariant.com/es/Company/Procurement-Services/Invoice-Submission>.

Splošni vidni pozitivni učinki uporabe e-računov so (Pucihar idr., 2020, str. 11):

- »izboljšanje učinkovitosti poslovanja,
- zmanjšanje celotnih stroškov poslovanja,
- revizijska sled nad poslovnimi dogodki,
- več časa za aktivnosti, ki so povezane z dodano vrednostjo,
- izboljšanje odnosov z dobavitelji in kupci,
- povečanje skladnosti poslovanja s predpisi,
- izboljšanje zmožnosti napovedovanja in načrtovanja poslovnih dogodkov,

- povečanje dobička in produktivnosti,
- optimizacija denarnega toka in upravljanja finančnih sredstev in
- več časa za razvoj novih izdelkov ter storitev«.

Podobno kot ima vsaka nova vpeljana tehnologija prednosti, ima tudi različne slabosti. Te so lahko tehnične, organizacijske ali zakonodajne narave (Weber, 2015, str. 8):

- »zakonodaja: zakonodajne zahteve glede hrambe, zagotavljanja avtentičnosti in berljivosti računov, vzpostavitve procesa, vzpostavitve pravil o hranjenju,
- organizacija: izobraževanje zaposlenih, pridobitev soglasja poslovnih partnerjev, uskladitev procesov za poslovanje z e-računi,
- IKT: izbira in namestitvev programske opreme za podporo poslovanju z e-računi«.

Omenimo nekatere konkretne primere. Pri izstavljanju e-računov se opaža, da se mora uporabnik, ki je bil prej navajen račune izstavljati na klasičen način, naučiti novih postopkov. Posebej to velja za tiste, ki že leta in leta račune izstavljajo in prejemajo samo v fizični oziroma v papirnati obliki. To jim predstavlja veliko oviro in se težko prilagodijo na nove metode, predvsem zaradi manjkajoče vizualizacije samega računa. E-račun sicer ima priložen elektronski dokument v PDF-obliki, ki pa sam ne predstavlja dejanskega računa. Po standardu eSLOG so priloge neobvezne in tako ni redko, da elektronska oblika računa kot taka ni prisotna v ovojnici e-računa. Izdajatelji ter prejemniki e-računov se srečujejo tudi z manjkajočimi oziroma pomanjkljivimi podatki na e-računu, napačnimi zneski, pomanjkljivimi oziroma manjkajočimi opisi pozicij, razlikami med končnimi zneski in rekapitulacijo davka ter manjkajočimi postavkami računa, kot so plačilni pogoji, podatki o naročilu ter dobavi in podobno. Zgodi pa se tudi, da ima e-račun neustrezno shemo eSLOG-a ter neveljaven oziroma neustrezen elektronski podpis. Bistvena slabost, ki je povezana z uporabo e-računov, je začetni finančni strošek same uvedbe. Čeprav je izstavljanje e-računov na dolgi rok cenejše od klasičnega pristopa, si je treba priskrbeti ustrezno strojno, programsko in komunikacijsko opremo. Za manjša podjetja, ki izstavljajo malo računov ali pa sploh še niso naredila preskoka na elektronsko poslovanje, predstavlja uvedba poslovanja z e-računi precejšnji strošek tako zaradi nakupa ustrezne IKT-opreme kakor tudi izobraževanja zaposlenih. Dodatne težave predstavlja tudi uporaba novih programskih rešitev ter njihovih gesel, ki si jih je treba zapomniti. Namreč, uporaba e-računa je vezana na uporabo digitalnega potrdila in ustreznega programa, ki skrbi za kontrolo pristnosti in same identifikacije izdajatelja. Treba se je zavedati, da je elektronski podpis, overjen s kvalificiranim potrdilom, enakovreden lastnoročnemu podpisu in ima zato enako veljavnost ter dokazno vrednost. Prejemniki e-računov pa omenjajo težavo, da pri e-računih obstaja večja možnost, da se jih pozabi plačati. Prejemnik e-računa pred seboj nima fizičnega papirja, ki bi ga na to opominjal. Problem se lahko pojavi tudi pri samem načinu vročitve ter obveščanju o prejemu e-računa, saj se glede na izbrani način prejema lahko tudi zgodi, da ga spregledate in posledično tudi ne plačate.

Slovenski forum za e-račune v svojih ugotovitvah navaja še naslednja odprta vprašanja oziroma izzive (<https://epos.si/nacionalni-forum>):

- »vzpostavljane zaprtih krogov – želje po monopolih nekaterih panog;
- vsaka banka rešuje poslovanje z e-računi po svoje, uporabljajo različne ovojnice in delujejo po različnih standardih in pravilih;
- ponudniki računovodskih rešitev ponujajo nestandardne implementacije;
- opaža se splošno pomanjkanje podpore celotnemu procesu digitalizacije in uvedbi elektronskega poslovanja;
- nujen je prehod uporabe e-računov po načelu »1 to 1« na »any to any«;
- za izmenjavo e-računov se še vedno uporablja e-naslov;
- nujno je povečanje izmenjave e-računov v segmentu B2B«.

Pucihar idr. (2020, str. 10) in Sulić (2008, str. 357) navajajo še nekatere druge izzive ter težave pri uporabi e-računov, in sicer:

- dobavitelji ne uporabljajo e-računov;
- kupci/potrošniki ne sprejemajo oziroma ne želijo prejemati e-računov;
- pomanjkanje digitalnih znanj za uvedbo e-računa;
- visoki stroški integracije novih rešitev z obstoječimi v organizaciji;
- visoka kompleksnost informacijske tehnologije pri uvedbi e-računov;
- splošno nepoznavanje prednosti uporabe e-računov;
- visoki stroški nakupa nove informacijske tehnologije;
- problem varnosti pri ponudnikih spletnih poti ter bank;
- pomanjkanje podpore vodstva in
- skrb zaradi varnosti poslovanja.

Nazadnje omenimo tudi možne načine, kako motivirati zasebni in tudi javni sektor za uporabo e-poslovanja (in v to vključene tudi e-račune) v čim večjem obsegu (Pucihar idr., 2020, str. 12):

- »nepovratna sredstva za digitalizacijo;
- spodbuda države in podpornih institucij (DIH, SRIP, GZS, obrtna zbornica ...);
- ponudniki poslovnih programskih rešitev integrirajo e-račune v svoje rešitve;
- zahteve kupcev za uporabo e-računov;
- manjši začetni stroški uvajanja e-računov;
- razpisi za digitalizacijo;
- država zakonsko predpiše uporabo e-računov med podjetji;
- večje poznavanje prednosti e-računov;
- javno predstavljeni primeri dobrih praks;
- izobraževanje o e-računih;
- javni katalog poslovnih subjektov, s katerimi si lahko izmenjujemo e-račune;
- javni katalog ponudnikov rešitev in storitev ter
- konkurenti uporabljajo e-račune«.

Pri pregledu slovenske zakonodaje in sprejetih ukrepov za digitalno preobrazbo v javnem sektorju in ob uvedbi množičnejše uporabe e-računov lahko ugotovimo, da osnovne šole niso bile deležne nobenih posebnih spodbud in da so se morale znajti po svojih najboljših močeh. Del težav izhaja iz dejstva, da so financirane iz občinskih

proračunov in so tako bile deležne le posredne pomoči države. Nikjer namreč nismo zasledili, da bi obstajal en sam državni (ali občinski) projekt, ki bi se ukvarjal s problematiko implementacije uporabe e-računov v osnovnih šolah v Sloveniji.

4 Metodologija

4.1 Namen in cilji raziskave

Namen raziskave je analizirati mnenje računovodij oziroma knjigovodij v slovenskih osnovnih šolah o prednostih in pomanjkljivostih e-poslovanja v slovenskih osnovnih šolah. Prav tako nas je zanimalo, ali je zakonska obvezna uporaba e-računov v osnovnih šolah res prinesla napovedane koristi in manjše stroške poslovanja, ali je bila uvedba prezgodnja ali prepozna in ali so administrativni stroški zato res manjši. Cilji raziskave so ugotoviti:

- katere prednosti uporabe e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot največje;
- katere prednosti izdajanja e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot največje;
- katere prednosti prejemanja e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot največje;
- katere dejavnike uporabe e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot najbolj pomanjkljive.

4.2 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

Postavili smo štiri raziskovalna vprašanja:

- Katere prednosti uporabe e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot največje?
- Katere prednosti izdajanja e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot največje?
- Katere prednosti prejemanja e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot največje?
- Katere dejavnike uporabe e-računov so računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah ocenili kot najbolj pomanjkljive?

Iz raziskovalnih vprašanj smo oblikovali naslednje hipoteze:

H1: Mlajši računovodje oziroma knjigovodje, stari do 40 let, se statistično pomembno opredeljujejo glede prednosti uporabe e-računov v primerjavi s svojimi starejšimi kolegi.

H2: Med računovodji oziroma knjigovodji z različno stopnjo izobrazbe obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti izdajanja e-računov.

H3: Mlajši računovodje oziroma knjigovodje, stari do 40 let, se statistično pomembno opredeljujejo glede prednosti prejemanja e-računov v primerjavi s svojimi starejšimi kolegi.

H4: Med računovodji oziroma knjigovodji z različno stopnjo izobrazbe obstajajo statistično pomembne razlike v oceni pomanjkljivosti izdajanja e-računov.

4.3 Metoda in tehnika zbiranja podatkov

Uporabili smo deskriptivno-empirično metodo dela. Kot merski instrument za zbiranje kvantitativnih podatkov smo uporabili tehniko anketiranja. Zbrane podatke ankete smo obdelali s pomočjo programa SPSS 24.0. Za statistično preverjanje zastavljenih hipotez smo uporabili t-test za en vzorec oziroma za neodvisne vzorce, ki je zelo pogosto uporabljena statistična metoda v vseh vrstah raziskav. Pri ugotavljanju statistične pomembnosti smo za stopnjo tveganja sprejeli vrednost $\leq 0,05$. Povezanost spremenljivk med vzorci smo preverjali z χ^2 -testom, ki je statistična analiza za preizkus hipoteze neodvisnosti, ko želimo preveriti, ali sta dve spremenljivki neodvisni oziroma ali se med seboj povezujeta. Dejansko preverjamo, ali sta si dve porazdelitvi podobni, oziroma primerjamo opaženo porazdelitev podatkov s teoretično porazdelitvijo. T-test predpostavlja normalno porazdelitev. Če izbrani vzorec nima normalne porazdelitve, se uporabi neparametrične teste. Z neparametričnimi testi preizkušamo domneve o celotnih porazdelitvah. V vzorcu ugotavljamo določeno porazdelitev podatkov in preverjamo, kakšna je verjetnost, da je v populaciji porazdelitev, ki jo predpostavljamo. Najpogosteje se v takem primeru uporablja Wilcoxonov test vsote rangov oziroma njegova neparametrična testa za preverjanje domneve o enakosti srednjih vrednosti na neodvisnih vzorcih Mann-Whitneyjevega U-testa in Kruskal-Wallis H-testa (za več kot dva neodvisna vzorca). Mann-Whitneyjev U-test predpostavlja vsaj ordinalno mersko lestvico in testira enakosti porazdelitve dveh različnih populacij oziroma ali sta povprečna ranga enaka oziroma ali je verjetnost, da ima enota iz 1. skupine večjo vrednost kot enota iz 2. skupine, enaka 0,5. Če sta obliki porazdelitev v obeh skupinah podobni, se lahko uporablja za test enakosti srednjih vrednosti. Kruskal-Wallisov H-test uporabimo takrat, kadar želimo primerjati enakost porazdelitev v primeru več neodvisnih vzorcev. Je različica Mann-Whitneyjevega U-testa za več skupin in testira, ali so povprečni rangi enaki po skupinah. Če so oblike porazdelitev v vseh skupinah podobne, se lahko uporablja za test enakosti srednjih vrednosti. Tam, kjer so dobljeni rezultati dopuščali in bo interpretacija smiselna, bomo rezultate predstavili grafično, pri drugih pa samo tabelarično.

4.4 Opis instrumenta

Anketni vprašalnik smo za potrebe raziskave oblikovali na podlagi prebrane domače in tuje strokovne ter znanstvene literature o prenovi poslovnih procesov z uvajanjem e-poslovanja v slovenskih osnovnih šolah (Bogataj, 2007; Čičak idr., 2011, Zupančič idr., 2018). Razdeljen je na več vsebinskih sklopov, ki med seboj niso ločeni, temveč se smiselno navezujejo: osnovni podatki vzorca (spol, starost, izobrazba, število let delovne dobe, delovno mesto, število let delovne dobe na tem delovnem mestu); trditve, vezane na mnenje anketiranih o e-poslovanju; trditve, vezane na mnenje anketiranih o prednostih in pomanjkljivostih uporabe, izdajanja in prejemanja e-računov.

4.5 Opis vzorca

Vseh neposrednih ter posrednih proračunskih uporabnikov, ki so dolžni po zakonu prejemati in izdajati samo elektronske račune, je bilo v javno objavljenem seznamu na spletnem registru spletišča gov.si na dan 9. 7. 2021 skupaj 2672 (<https://www.gov.si/zbirke/storitve/spletni-register-proracunskih-uporabnikov-irpu>). Od teh smo v preučevani vzorec vključili vseh 453 osnovnih šol in njihovih podružnic. Anketni vprašalnik smo naslovili na računovodje oziroma knjigovodje, ki v osnovnih šolah dejansko prejemajo in izdajajo e-račune.

Anketni vprašalnik je izpolnilo 115 računovodij in knjigovodij iz slovenskih osnovnih šol, od tega 12 (10,4 %) moških in 103 (89,6 %) ženske. Večina (48; 41,7 %) je starih od 51 do 60 let, 37 (32,2 %) je starih od 41 do 50 let, 20 (17,4 %) je starih od 31 do 40 let, najmanj anketiranih (4; 3,5 %) je mlajših od 30 let in le 6 (5,2 %) je starih 61 let in več. Računovodje in knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah so dobro izobraženi, saj jih ima 36 (32,2 %) visokošolsko izobrazbo, enako število (36; 32,2 %) jih ima višješolsko izobrazbo, 27 (23,5 %) univerzitetno izobrazbo, 7 (6,1 %) magisterij in 1 ima (0,9 %) doktorat znanosti. Srednješolsko izobrazbo ima 6 (5,2 %) anketirancev. Največ računovodij in knjigovodij (38; 33,0 %) ima od 21 do 30 let delovne dobe, 26 (22,6 %) jih ima od 11 do 20 let delovne dobe, 18 (15,7 %) jih ima do 5 let delovne dobe, 17 (14,8 %) jih ima od 6 do 10 let delovne dobe in 16 (13,9 %) jih ima delovne dobe 31 let in več. Več kot polovica (63; 54,8 %) računovodij in knjigovodij dela v osnovni šoli, v kateri je zaposlenih od 51 do 100 oseb, 27 (23,5 %) v osnovni šoli s številom zaposlenih med 101 in 150, 21 (18,3 %) jih dela v osnovni šoli z do 50 zaposlenimi, najmanj (4; 3,5 %) pa jih dela v osnovni šoli z več kot 151 zaposlenimi.

4.6 Opis zbiranja in obdelave podatkov

Anketni vprašalnik smo oblikovali v portalu 1KA. S pomočjo spletnega orodja CleverReach oziroma z vabili, generiranimi na portalu 1KA, smo na javno objavljene elektronske naslove 453 slovenskih osnovnih šol poslali povabilo za sodelovanje v raziskavi. Po dveh tednih smo se, glede na odziv anketirancev, odločili in povabili k sodelovanju v raziskavi računovodje oziroma knjigovodje z javno dostopnimi elektronskimi naslovi, ki dejansko prejemajo in izdajajo e-račune.

5 Rezultati raziskave in interpretacija

Najprej nas je zanimalo, kakšno mnenje imajo sodelujoči v raziskavi o prednostih uporabe e-računov. Anketirani so oceno strinjanja s posamezno trditvijo s področja e-poslovanja podali na lestvici od 1 (sploh se ne strinjam) do 5 (povsem se strinjam).

Tabela 1*Mnenje anketiranih o prednostih uporabe e-računov*

<i>Prednosti uporabe e-računov</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Me</i>	<i>Mo</i>	σ	<i>KA</i>	<i>KS</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Večja transparentnost poslovanja	115	3,95	4,00	4	0,90	-1,010	1,229	1	5
Zmanjšanje stroškov	115	3,94	4,00	4	1,01	-1,120	1,047	1	5
Hitrejša dostava in obdelava računov	115	4,36	4,00	4	0,65	-0,903	1,443	2	5
Avtomatizacija in integracija postopkov, ki so povezani z e-računi	115	4,15	4,00	4	0,72	-0,955	2,558	1	5
Večja učinkovitost ter produktivnost zaposlenih – manjša poraba delovnega časa	115	3,86	4,00	4	0,96	-1,034	1,194	1	5
Skrb za okolje – manjša poraba papirja	115	4,10	4,00	4	1,01	-1,350	1,643	1	5
Večja varnost – komunikacijski kanali so varni in kontrolirani	115	4,01	4,00	4	0,66	-0,769	3,018	1	5
Preglednost in enostavnost plačila	115	4,40	4,00	5	0,69	-1,542	4,895	1	5
Lažji nadzor in manj napak – manj človeških napak pri vnosu ter obdelavi	115	4,17	4,00	4	0,87	-1,148	1,392	1	5
Racionalizacija: nižji stroški poslovanja	115	3,86	4,00	4	1,12	-0,995	0,539	1	5
Nova strojna in programska oprema	115	3,82	4,00	4	0,86	-0,797	0,990	1	5
Sledljivost procesov	115	4,30	4,00	4	0,55	0,021	-0,591	3	5
Dostopnost in dosegljivost	115	4,37	4,00	4	0,60	-0,342	-0,659	3	5
Hitrejša in varna hramba e-računov	115	4,27	4,00	4	0,70	-0,741	0,478	2	5
Centralizacija informacij e-računov	115	4,23	4,00	4	0,73	-0,655	0,133	2	5
Zasledovanje trenda in razvoja digitalizacije javnega sektorja	115	4,06	4,00	4	0,76	-0,824	1,570	1	5

Iz tabele 1 je razvidno, da je anketiranim »preglednost in enostavnost plačila« najbolj pomembna prednost uporabe e-računov ($\bar{x} = 4,40$; $\sigma = 0,69$), za odtonek manj pa tudi še »dostopnost in dosegljivost« ($\bar{x} = 4,37$; $\sigma = 0,60$), »hitrejša dostava in obdelava računov« ($\bar{x} = 4,36$; $\sigma = 0,65$), »sledljivost procesov« ($\bar{x} = 4,20$; $\sigma = 0,55$), »hitrejša in varna hramba e-računov« ($\bar{x} = 4,27$; $\sigma = 0,70$) in »centralizacija informacij e-računov« ($\bar{x} = 4,23$; $\sigma = 0,73$). Kot pomembne prednosti anketirani vidijo: »lažji nadzor in manj napak – manj človeških napak pri vnosu ter obdelavi« ($\bar{x} = 4,17$; $\sigma = 0,87$), »avtomatizacijo in integracijo postopkov, ki so povezani z e-računi« ($\bar{x} = 4,15$; $\sigma = 0,72$), »skrb za okolje – manjšo porabo papirja« ($\bar{x} = 4,10$; $\sigma = 1,01$), »zasledovanje trenda in razvoja digitalizacije javnega sektorja« ($\bar{x} = 4,06$; $\sigma = 0,76$) in kot zadnjo pomembno prednost – »večjo varnost – komunikacijski kanali so varni in kontrolirani« ($\bar{x} = 4,01$; $\sigma = 0,66$). Anketirani menijo, da so manj pomembne prednosti »večja transparentnost poslovanja« ($\bar{x} = 3,95$; $\sigma = 0,90$), »zmanjšanje stroškov« ($\bar{x} = 3,94$; $\sigma = 1,01$), nadalje »racionalizacija: nižji stroški poslovanja« ($\bar{x} = 3,86$; $\sigma = 1,12$) in »večja učinkovitost ter produktivnost zaposlenih – manjša poraba delovnega časa« ($\bar{x} = 3,86$; $\sigma = 0,96$), kot zadnjo najmanj pomembno prednost med vsemi naštetimi opredelijo »novo strojno in programsko opremo« ($\bar{x} = 3,82$; $\sigma = 0,86$). Anketirani so se v povprečju strinjali z vsemi navedenimi trditvami, kar pomeni, da so tudi v praksi potrdili prednosti uporabe e-računov. V povprečju so, poleg preglednosti in enostavnosti plačila, kot najbolj pomembne prednosti izpostavili še hitrejšo dostavo in obdelavo e-računov, njihovo dostopnost, dosegljivost in sledljivost ter hitrejšo in varnejšo hrambo e-računov. Kot

najmanj pomembne prednosti, poleg nove strojne in programske opreme, so smatrali še zmanjševanje stroškov, večjo učinkovitost ter produktivnost zaposlenih in, prese- netljivo, racionalizacijo z nižjimi stroški poslovanja.

Želeli smo tudi preveriti, ali obstajajo statistično pomembne razlike med mlajšimi (starimi do 40 let) in starejšimi računovodji in knjigovodji glede mnenja o prednosti uporabe e-računov (H 1).

Tabela 2

Rezultat Mann-Whitneyjevega U-testa ugotavljanja razlik med mlajšimi in starejšimi računovodji oziroma knjigovodji v oceni pomembnosti v oceni prednosti izdajanja e-računov

<i>Prednosti uporabe e-računov</i>	<i>Mann-W- hitney U</i>	<i>Wilcoxon W</i>	<i>Z</i>	<i>Asymp. Sig. (2-tailed)</i>
Nižji stroški priprave in pošiljanja računov	249,500	4809,500	-1,192	0,233
Poenostavljeno in hitrejše poslovanje, ki je obenem prijazno do okolja	250,000	4810,000	-1,218	0,223
Elektronska oblika od izdaje do plačila, kar je prednost za izdajatelja in prejemnika	306,000	4866,000	-0,402	0,687
Priprava e-računov neposredno iz aplikacije izdajatelja – manj možnosti napak pri pripravi računov	266,500	4826,500	-0,957	0,339
Zmanjševanje porabe papirja in uporabe tiskalnikov	237,500	4797,500	-1,335	0,182
Zasledovanje ciljev in trendov digitalne in zelene države	267,500	4827,500	-0,937	0,349
a. Grouping Variable: Koliko e-računov v povprečju izdate mesečno?				

Upoštevali smo samo tiste anketirane, ki so zaposleni v OŠ, kjer izdajo do 100 e-računov na mesec, in anketirane v OŠ, kjer izdajo od 251 in več e-računov na mesec. Hipotezo H1 smo preverili z Mann-Whitneyjevim U-testom (tabela 2), saj smo predhodno ugotovili, da spremenljivke glede prednosti izdajanja e-računov niso normalno porazdeljene. Rezultat Mann-Whitneyjevega U-testa ($P > 0,05$) je pokazal, da med računovodji oziroma knjigovodji, ki mesečno v svoji osnovni šoli izdajo več kot 251 e-računov, ne obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti izdajanja e-računov v primerjavi s kolegi, ki izdajo v svoji osnovni šoli do 100 e-računov. Hipoteze H1 »Mlajši računovodje, stari do 40 let, se statistično pomembno opredeljujejo glede prednosti uporabe e-računov v primerjavi s svojimi starejšimi kolegi« ne potrdimo.

Nadalje nas je zanimalo, kakšno splošno mnenje imajo sodelujoči v raziskavi o prednostih izdajanja e-računov v osnovnih šolah. Anketirani so oceno prednosti izdajanja e-računov podali na lestvici od 1 (povsem nepomembna prednost) do 5 (zelo pomembna prednost).

Tabela 3*Prednosti izdajanja e-računov*

<i>Prednosti izdajanja e-računov</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Me</i>	<i>Mo</i>	σ	<i>KA</i>	<i>KS</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Nižji stroški priprave in pošiljanja računov	115	4,04	4,00	4	0,93	0,226	1,303	1	5
Poenostavljeno in hitrejše poslovanje, ki je obenem prijazno do okolja	115	4,23	4,00	4	0,74	0,226	1,620	2	5
Elektronska oblika od izdaje do plačila, kar je prednost za izdajatelja in prejemnika	115	4,32	4,00	4	0,59	0,226	0,935	2	5
Priprava e-računov neposredno iz aplikacije izdajatelja – manj možnosti napak pri pripravi računov	115	4,23	4,00	4	0,81	0,226	1,852	1	5
Zmanjševanje porabe papirja in uporabe tiskalnikov	115	4,05	4,00	5	1,03	0,226	0,241	1	5
Zasledovanje ciljev in trendov digitalne in zelene države	115	4,17	4,00	4	0,79	0,226	2,003	1	5

Iz tabele 3 je razvidno, da je anketiranim »elektronska oblika od izdaje do plačila kot prednost za izdajatelja in prejemnika« najbolj pomembna prednost izdajanja e-računov ($\bar{x} = 4,32$; $\sigma = 0,59$), nato »poenostavljeno in hitrejše poslovanje, ki je obenem prijazno do okolja« ($\bar{x} = 4,23$; $\sigma = 0,74$) in »priprava e-računov neposredno iz aplikacije izdajatelja – manj možnosti napak pri pripravi računov« ($\bar{x} = 4,23$; $\sigma = 0,81$). Kot pomembni prednosti anketiranci vidijo še »zasledovanje ciljev in trendov digitalne in zelene države« ($\bar{x} = 4,17$; $\sigma = 0,79$) ter »zmanjševanje porabe papirja in uporabe tiskalnikov« ($\bar{x} = 4,05$; $\sigma = 1,03$) in kot najmanj pomembno »nižje stroške priprave in pošiljanja računov« ($\bar{x} = 4,04$; $\sigma = 0,93$). Anketirani so se v povprečju strinjali z vsemi navedenimi trditvami, kar pomeni, da so tudi v praksi potrdili prednosti izdajanja e-računov. V povprečju so, poleg elektronske oblike izdajanja e-računov, kot najbolj pomembni prednosti smatrali še poenostavljeno in hitrejše poslovanje, prijazno do okolja, in pripravo e-računov neposredno iz aplikacije. Kot najmanj pomembni prednosti, poleg nižjih stroškov priprave in pošiljanja, so smatrali zasledovanje ciljev in trendov digitalne zelene države in zmanjševanje porabe papirja in tiskalnikov, kar kaže na nizko stopnjo okoljske ozaveščenosti anketirancev.

Preverili smo tudi, če med računovodji z različno stopnjo izobrazbe obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti izdajanja e-računov.

Tabela 4*Rezultat Mann-Whitneyjevega U-testa ugotavljanja razlik med mlajšimi in starejšimi računovodji oziroma knjigovodji v oceni prednosti uporabe e-računov*

<i>Prednosti uporabe e-računov</i>	<i>Mann-Whitney U</i>	<i>Wilcoxon W</i>	<i>Z</i>	<i>Asymp. Sig. (2-tailed)</i>
Večja transparentnost poslovanja	913,000	5099,000	-1,346	0,178
Zmanjšanje stroškov	929,500	5115,500	-1,202	0,229
Hitrejša dostava in obdelava računov	991,500	5177,500	-0,778	0,436

Avtomatizacija in integracija postopkov, ki so povezani z e-računi	960,000	5146,000	-1,022	0,307
Večja učinkovitost ter produktivnost zaposlenih – manjša poraba delovnega časa	1040,500	5226,500	-0,383	0,702
Skrb za okolje – manjša poraba papirja	924,000	1224,000	-1,245	0,213
Večja varnost – komunikacijski kanali so varni in kontrolirani	1054,500	1354,500	-0,304	0,761
Preglednost in enostavnost plačila	1074,500	1374,500	-0,136	0,892
Lažji nadzor in manj napak – manj človeških napak pri vnosu ter obdelavi	1087,000	1387,000	-0,037	0,970
Racionalizacija: nižji stroški poslovanja	964,500	5150,500	-0,921	0,357
Nova strojna in programska oprema ni potrebna	943,500	5129,500	-1,115	0,265
Sledljivost procesov	907,000	5093,000	-1,488	0,137
Dostopnost in dosegljivost	894,000	5080,000	-1,536	0,125
Hitrejša in varna hramba e-računov	949,500	5135,500	-1,083	0,279
Centralizacija informacij e-računov	1021,500	5207,500	-0,532	0,595
Zasledovanje trenda in razvoja digitalizacije javnega sektorja	1004,000	5190,000	-0,670	0,503
a. Grouping Variable: Starost				

Hipotezo H2 smo preverili z Mann-Whitneyjevim U-testom (tabela 4), saj smo predhodno ugotovili, da spremenljivke glede prednosti uporabe e-računov niso normalno porazdeljene. Rezultat Mann-Whitneyjevega U-testa ($P > 0,05$) je pokazal, da med mlajšimi in starejšimi računovodji oziroma knjigovodji ne obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti uporabe e-računov. Hipoteze H2 »Med računovodji z različno stopnjo izobrazbe obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti izdajanja e-računov« ne potrdimo.

Nadalje nas je zanimalo, kakšno splošno mnenje imajo sodelujoči v raziskavi o prednostih prejemanja e-računov v osnovnih šolah. Anketirani so oceno prednosti prejemanja e-računov podali na lestvici od 1 (povsem nepomembna prednost) do 5 (zelo pomembna prednost).

Tabela 5

Prednosti prejemanja e-računov

<i>Prednosti prejemanja e-računov</i>	<i>N</i>	<i>\bar{x}</i>	<i>Me</i>	<i>Mo</i>	<i>σ</i>	<i>KA</i>	<i>KS</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Hitrejši proces zajema in potrjevanja prejetih e-računov	115	4,37	4,00	4	0,63	-0,893	1,863	2	5
Možnost nadaljnjih obdelav e-računov v vaših računovodskih programih	115	4,41	4,00	4a	0,61	-0,486	-0,626	3	5
Enostavno plačilo e-računa v spletni banki – plačilni nalogi se ustvarijo iz e-računov z enim klikom, kar vam prihrani čas in zmanjša možnost napak	115	4,45	4,00	5	0,60	-0,825	1,090	2	5
Preglednost in enostavno arhiviranje: prejeti e-računi so še šest mesecev na voljo v spletni banki, v tem času jih lahko ustrezno arhivirate	115	4,29	4,00	4	0,67	-0,590	0,078	2	5
Naročilo in prejemanje e-računov je brezplačno, nadomestilo za plačevanje UPN (e-računa) se zaračunava skladno z veljavno tarifo nadomestil	115	4,22	4,00	4	0,73	-1,042	2,422	1	5

Iz tabele 5 je razvidno, da je anketiranim »enostavno plačilo e-računa v spletni banki – plačilni nalogi se ustvarijo iz e-računov z enim klikom, kar prihrani čas in zmanjša možnost napak« najbolj pomembna prednost prejemanja e-računov ($\bar{x} = 4,45$; $\sigma = 0,60$). Za nič manj pomembni prednosti so imeli anketiranci »možnost nadaljnjih obdelav e-računov v računovodskih programih« ($\bar{x} = 4,41$; $\sigma = 0,61$) in »hitrejši proces zajema in potrjevanja prejetih e-računov« ($\bar{x} = 4,37$; $\sigma = 0,63$). Kot najmanj pomembni prednosti pri prejemanju e-računov iz tega sklopa odgovorov pa sta se anketirancem zdeli »preglednost in enostavno arhiviranje: prejeti e-računi so še šest mesecev na voljo v spletni banki, v tem času jih lahko ustrezno arhivirate« ($\bar{x} = 4,29$; $\sigma = 0,67$) in »brezplačno naročilo in prejemanje e-računov« ($\bar{x} = 4,22$; $\sigma = 0,73$). Slednja jim je bila najmanj pomembna. Anketirani so se v povprečju povsem strinjali z vsemi navedenimi trditvami, kar pomeni, da so tudi v praksi potrdili prednosti prejemanja e-računov. V povprečju so, poleg enostavnosti prejemanja e-računov, kot najbolj pomembni prednosti smatrali še možnost nadaljnjih obdelav e-računov v lastnih računovodskih programih ter hitrejši proces zajema in potrjevanja e-računov. Kot najmanj pomembno prednost, poleg brezplačnega naročila in prejemanja e-računov, so smatrali še preglednost in enostavno arhiviranje.

Želeli smo tudi preveriti, ali se mlajši računovodje (stari do 40 let) statistično pomembno opredeljujejo glede prednosti prejemanja e-računov v primerjavi s svojimi starejšimi kolegi.

Tabela 6

Rezultat Mann-Whitneyjevega U-testa ugotavljanja razlik med mlajšimi in starejšimi računovodji oziroma knjigovodji v oceni prednosti prejemanja e-računov

<i>Prednosti prejemanja e-računov</i>	<i>Mann-W-hitney U</i>	<i>Wilcoxon W</i>	<i>Z</i>	<i>Asymp. Sig. (2-tailed)</i>
Hitrejši proces zajema in potrjevanja prejetih e-računov	994,500	5180,500	-0,763	0,445
Možnost nadaljnjih obdelav e-računov v vaših računovodskih programih	1069,000	5255,000	-0,178	0,859
Enostavno plačilo e-računa v spletni banki – plačilni nalogi se ustvarijo iz e-računov z enim klikom, kar vam prihrani čas in zmanjša možnost napak	1065,500	5251,500	-0,207	0,836
Preglednost in enostavno arhiviranje: prejeti e-računi so še šest mesecev na voljo v spletni banki, v tem času jih lahko ustrezno arhivirate	1007,500	5193,500	-0,645	0,519
Naročilo in prejemanje e-računov je brezplačno, nadomestilo za plačevanje UPN (e-računa) se zaračunava skladno z veljavno tarifo nadomestil	986,500	5172,500	-0,804	0,421
a. Grouping Variable: Starost				

Hipotezo H3 smo preverili z Mann-Whitneyjevim U-testom (tabela 6), saj smo predhodno ugotovili, da spremenljivke glede prednosti prejemanja e-računov niso normalno porazdeljene. Rezultat Mann-Whitneyjevega U-testa ($P > 0,05$) je pokazal, da med mlajšimi in starejšimi računovodji oziroma knjigovodji ne obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti prejemanja e-računov. Hipoteze H3 »Mlajši

računovodje, stari do 40 let, se statistično pomembno opredeljujejo glede prednosti prejetanja e-računov v primerjavi s svojimi starejšimi kolegi« ne potrdimo.

In kot zadnje nas je zanimalo, kakšno splošno mnenje imajo sodelujoči v raziskavi o pomanjkljivostih uporabe e-računov v osnovnih šolah. Anketirani so oceno pomanjkljivosti uporabe e-računov podali na lestvici od 1 (povsem nepomembna pomanjkljivost) do 5 (zelo pomembna pomanjkljivost).

Tabela 7

Pomanjkljivosti uporabe e-računov

<i>Pomanjkljivosti uporabe e-računov</i>	<i>N</i>	\bar{x}	<i>Me</i>	<i>Mo</i>	σ	<i>KA</i>	<i>KS</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Naučiti se je bilo treba novih postopkov izstavljanja računov	115	2,25	2,00	2	0,87	0,963	1,058	1	5
Prilagoditev na nove metode dela	115	2,32	2,00	2	0,85	0,961	0,956	1	5
Manjkajoča vizualizacija samega e-računa, ki pogosto ni viden	115	2,89	3,00	3	1,05	0,044	-0,702	1	5
Manjkajoči oziroma pomanjkljivi podatki na e-računu	115	2,97	3,00	2	1,12	0,052	-0,826	1	5
Napačni zneski	115	2,84	3,00	3	1,15	-0,003	-0,687	1	5
Manjkajoči oziroma pomanjkljivi opisi pozicij	115	2,81	3,00	3	1,07	-0,093	-0,772	1	5
Razlike med končnimi zneski in rekapitulacijo davka	115	2,84	3,00	3	1,10	-0,120	-0,686	1	5
Manjkajoče postavke računa, kot npr. plačilni pogoji, podatki o naročilu ter dobavi ipd.	115	2,96	3,00	3	1,14	-0,057	-0,727	1	5
Neustrezna shema e-Sloga	115	3,03	3,00	3	1,06	0,065	-0,480	1	5
Neveljaven oziroma neustrezen elektronski podpis	115	2,71	3,00	2	1,21	0,240	-0,852	1	5
Večja možnost, da pozabite e-račun plačati	115	2,39	2,00	2	1,04	0,438	-0,252	1	5
Več gesel, ki si jih moram zapomniti	115	2,69	2,00	2	1,29	0,333	-0,987	1	5
Pridobitev digitalnega potrdila	115	2,46	2,00	2	1,10	0,521	-0,495	1	5
Način vročitve e-računa	115	2,38	2,00	3	1,01	0,223	-0,566	1	5
Obveščanje o prejemu e-računa	115	2,50	3,00	3	0,96	0,134	-0,393	1	5
Strošek za strojno in programsko opremo	115	3,08	3,00	3	1,21	-0,061	-0,853	1	5
Strošek za izobraževanje za pravilno uporabo e-računov	115	2,72	3,00	3	1,08	0,238	-0,497	1	5

Iz tabele 7 je razvidno, da je anketiranim »strošek za strojno in programsko opremo« najbolj pomembna pomanjkljivost uporabe e-računov ($\bar{x} = 3,08$; $\sigma = 1,21$). Temu mnenju tesno sledijo »neustrezna shema e-Sloga« ($\bar{x} = 3,03$; $\sigma = 1,06$), »manjkajoči oziroma pomanjkljivi podatki na e-računu« ($\bar{x} = 2,97$; $\sigma = 1,12$), »manjkajoče postavke računa, kot npr. plačilni pogoji, podatki o naročilu ter dobavi ipd.« ($\bar{x} = 2,96$; $\sigma = 1,14$) in »manjkajoča vizualizacija samega e-računa, ki pogosto ni viden« ($\bar{x} = 2,89$; $\sigma = 1,05$). Kot pomembne pomanjkljivosti so anketirani navedli tudi »napačne zneske« ($\bar{x} = 2,84$; $\sigma = 1,15$) in »razlike med končnimi zneski in rekapitulacijo davka« ($\bar{x} = 2,84$; $\sigma = 1,10$), nadalje »manjkajoče oziroma pomanjkljive opise pozicij« ($\bar{x} = 2,81$; $\sigma = 1,07$), »strošek za izobraževanje za pravilno

uporabo e-računov« ($\bar{x} = 2,72$; $\sigma = 1,08$) in »neveljaven oziroma neustrezen elektronski podpis« ($\bar{x} = 2,71$; $\sigma = 1,21$) ter na koncu »več gesel, ki si jih moram zapomniti« ($\bar{x} = 2,69$; $\sigma = 1,29$). Kot nepomembne pomanjkljivosti so anketiranci navedli »obveščanje o prejemu e-računa« ($\bar{x} = 2,50$; $\sigma = 0,96$), nadalje »pridobitev digitalnega potrdila« ($\bar{x} = 2,46$; $\sigma = 1,10$), »večja možnost, da se pozabi plačati e-račun« ($\bar{x} = 2,39$; $\sigma = 1,04$) in »način vročitve e-računa« ($\bar{x} = 2,38$; $\sigma = 1,01$). Nepomembni pomanjkljivosti uporabe pa sta anketiranim »prilagoditev na nove metode dela« ($\bar{x} = 2,32$; $\sigma = 0,85$) ter »učenje novih postopkov izstavljanja računov« ($\bar{x} = 2,25$; $\sigma = 0,87$). Anketirani so se v povprečju strinjali z vsemi navedenimi trditvami. V povprečju so, poleg stroška za strojno in programsko opremo, kot najbolj pomembne pomanjkljivosti opredelili še manjkajoče postavke računa, manjkajoče in pomanjkljive podatke na e-računu ter manjkajočo vizualizacijo e-računa. Za najmanj pomembne pomanjkljivosti so, poleg učenja novih postopkov izstavljanja računov, smatrali večjo možnost, da bi pozabili plačati e-račun, prilagoditev na nove metode dela ter način vročitve e-računa.

Preverili smo tudi, ali med računovodji z različno stopnjo izobrazbe obstajajo statistično pomembne razlike v oceni pomanjkljivosti izdajanja e-računov.

Tabela 8

Rezultat Kruskal-Wallisovega H-testa ugotavljanja razlik med računovodji oziroma knjigovodji z različno stopnjo izobrazbe v oceni pomanjkljivosti izdajanja e-računov

Ocena pomanjkljivosti izdajanja e-računov	χ^2	df	Asymp. Sig.
Naučiti se je bilo treba novih postopkov izstavljanja računov	3,882	5	0,567
Prilagoditev na nove metode dela	2,006	5	0,848
Manjkajoča vizualizacija samega e-računa, ki pogosto ni viden	2,841	5	0,724
Manjkajoči oziroma pomanjkljivi podatki na e-računu	1,510	5	0,912
Napačni zneski	0,822	5	0,976
Manjkajoči oziroma pomanjkljivi opisi pozicij	0,565	5	0,990
Razlike med končnimi zneski in rekapitulacijo davka	1,767	5	0,880
Manjkajoče postavke računa, kot npr. plačilni pogoji, podatki o naročilu ter dobavi ipd.	1,905	5	0,862
Neustrezna shema e-Sloga	0,727	5	0,981
Neveljaven oziroma neustrezen elektronski podpis	4,937	5	0,424
Večja možnost, da pozabite e-račun plačati	6,346	5	0,274
Več gesel, ki si jih moram zapomniti	4,668	5	0,458
Pridobitev digitalnega potrdila	5,444	5	0,364
Način vročitve e-računa	9,229	5	0,100
Obveščanje o prejemu e-računa	4,447	5	0,487
Strošek za strojno in programsko opremo	5,674	5	0,339
Strošek za izobraževanje za pravilno uporabo e-računov	3,059	5	0,691
a. Kruskal Wallis Test			
b. Grouping Variable: 3. Stopnja izobrazbe:			

Hipotezo H4 smo preverili s Kruskal-Wallisovim H-testom, saj smo predhodno ugotovili, da spremenljivke s področja ocene pomanjkljivosti izdajanja e-računov niso normalno porazdeljene. Rezultat Kruskal-Wallisovega H-testa (tabela 8) je pokazal, da med računovodji oziroma knjigovodji z različno stopnjo izobrazbe ne obstajajo

statistično pomembne razlike v oceni pomanjkljivosti izdajanja e-računov ($P > 0,05$). Hipoteze H4 »Med računovodji z različno stopnjo izobrazbe obstajajo statistično pomembne razlike v oceni pomanjkljivosti izdajanja e-računov« ne potrdimo.

6 Sklep

Z raziskavo smo želeli ugotoviti, kakšno mnenje imajo računovodje oziroma knjigovodje v slovenskih osnovnih šolah o e-poslovanju, katere prednosti in pomanjkljivosti uporabe e-računov zaznavajo pri svojem delu, posebej na segmentih prejemanja in izdajanja e-računov. Prav tako nas je zanimalo, ali je zakonsko obvezna uporaba e-računov v javnem sektorju res prinesla napovedane koristi in manjše stroške poslovanja ter ali je bila uvedba elektronskega poslovanja v osnovnih šolah po njihovem mnenju prezgodnja ali prepozna.

Rezultati ankete in posledično nepotrjene hipoteze kažejo na to, da smo raziskovanje morda vzeli preveč konservativno. Med računovodji in knjigovodji različne starosti namreč ne obstajajo statistično pomembne razlike v oceni prednosti in slabosti izdajanja e-računov, prav tako na to ne vpliva stopnja izobrazbe. Mlajši računovodje in knjigovodje se nič drugače ne opredeljujejo o zelenem poslovanju in digitalizaciji z uvedbo e-računov oziroma v oceni prednosti izdajanja e-računov v primerjavi s svojimi starejšimi kolegi. Nadalje smo tudi ugotovili, da število izdanih e-računov nima prav nobenega vpliva na oceno o prednostih izdajanja e-računov.

Morda bi bili rezultati, ki bi jih dobili leto ali dve po zakonski vpeljavi uporabe e-računov v letu 2015, drugačni, danes pa z rezultati naše raziskave ugotavljamo, da so računovodje in knjigovodje e-račune sprejeli in da očitno prehod nanje ni (več) zaznan kot zahtevna preobrazba, da imajo ustrezne e-veščine in digitalna znanja, kar pa je pozitivno v procesu splošne družbene digitalizacije in temelj za nadaljnjo uspešno družbeno preobrazbo v informacijsko družbo.

Boštjan Blažič, Jasmina Starc, PhD

The Advantages and Disadvantages of E-commerce in Primary Schools

Although the predictions about the benefits of e-commerce were highly publicised and high-flying, they proved to be greatly exaggerated after the actual introduction. E-commerce has many advantages which are already being (and/or will be) demonstrated or reinforced. In the long term, these are mainly due to the growing digital economy and e-commerce among all organisations operating in the market. In the interim period of the transition from traditional commerce to full e-commerce, it is more of a necessity and a commitment for all business entities, as companies that have already embarked on the digital commerce journey have a major advantage in the market. The introduction of e-commerce requires time to adapt the business and, above all, to overhaul business

processes and organisational structure (and culture) processes that are alive and well and necessary in any organisation that wants to operate successfully in a certain area, as was the case in the past with other economic transitions.

Like any other type of business, e-commerce has its own peculiarities, which manifest themselves as advantages on the one hand and disadvantages on the other. The general advantages of e-business are mainly (Sulčič, 2008, p. 356): "access to the Internet is a negligible cost; e-business can be used through a variety of media and technologies (computers, mobile phones, television, etc.); the time to market is significantly reduced and is limited only by the imagination of the company's marketer; existing card-payment mechanisms are mostly integrated and customised, as is the security of the Internet payment system itself; e-commerce is not geographically conditioned, but we have instant access to a global market; e-commerce eliminates intermediaries and thus ensures more favourable prices for services and products for the providers of goods and services; transaction costs are minimal, as physical shops are excluded and processes based on "paper bureaucracy" are effectively reduced; transactions are generally post-paid, so that the classic chasing of debtors and the associated problems for providers of online goods and services are virtually non-existent".

E-commerce brings not only advantages but also disadvantages and problems. They can be divided into two major segments, namely (Laudon & Guerico Traver, 2013, pp. 243–271) "technological constraints: lack of global standards for quality, security and reliability, insufficient network bandwidth (especially mobile), complex integration of Internet-based e-solutions with existing ones, costly use and availability of the Internet; non-technological constraints: lack of data security and privacy, lack of trust, unresolved legal constraints (taxes), national and international regulations limit e-commerce, difficulty in measuring benefits, product feel still matters when buying, distrust of paperless e-commerce, number of users, fraud, scams, difficulty in raising capital for new e-commerce models (many unsuccessful cases)".

In general, e-commerce mainly has the following weaknesses (Sulčič, 2008, pp. 357–358): "companies need to adapt and prepare themselves very thoroughly for the way and scale of e-commerce – this is difficult and expensive; digital transformation to e-commerce requires high initial investment and relatively expensive maintenance; providers dictate the pace of e-commerce, so the need to adopt rapidly evolving technologies is constant and high – moreover, new technologies are generally unreliable, unsafe and unpredictable in their consequences; the question of how to measure risk in e-commerce and, of course, to what level of risk a company can go when seeking trade-offs between supply and security; the immediate visibility of any problems associated with an e-commerce system, such as problems with corrupted data or performance; the impact of services (on e-commerce) that are beyond the control of the company or the organisation involved in e-commerce – such services include the Internet itself; the need to ensure and demonstrate the ability to protect customer data, in particular credit card numbers, personal data and orders; the trade-off between protecting the provider's system/network and ensuring decent/necessary user access to services and network resources; compliance with legal frameworks and regulations; ongoing security and trust issues, as there is currently no mechanism for the buyer to know for sure who is acting

on the seller's side; a media publicity hack into the provider's IT system could mean the immediate collapse of the company; intense competition, with a global presence in the same (digital) sales channels".

We should also mention possible ways to encourage or motivate both the private and the public sector to use e-business (including e-invoicing) to the greatest extent possible (Pucihar et al., 2020, p. 12): "grants for digitisation; incentives from the state and supporting institutions (DIH, SRIP, Chamber of Commerce and Industry, Chamber of Crafts, etc.); business software solution providers integrate e-invoicing into their solutions; customer requests for e-invoicing; lower initial costs of e-invoicing implementation; calls for tenders for digitisation; state legislates for the use of e-invoicing among businesses; increased awareness of the benefits of e-invoicing; publicly presented examples of good practice; e-invoicing education; public catalogue of business entities with which e-invoices can be exchanged; public catalogue of solution and service providers and competitors using e-invoicing".

From 1 January 2015, all budget users must receive their invoices and supporting documents in digital format. This means that legal and natural persons must send only e-invoices for goods or services supplied (see Figure 1). Their advantages have also been recognised by companies and sole traders that are not budget users, or public sector companies (Fortuna, 2016). In fact, primary schools (and other educational institutions) already started training, upgrading software and hardware, and piloting the receipt and issuance of e-invoices in the second half of 2014. The literature and sources reviewed do not suggest that primary schools were unprepared for the new legal requirements on mandatory e-invoicing in 2015. Given that primary schools are issuing and receiving larger volumes of invoices and other supporting documents, we were interested in the impact of the digital transformation in schools on accountants or bookkeepers in terms of their perception of the advantages and disadvantages of the digital transformation.

Our survey of a sample of 115 accountants and bookkeepers in primary schools focused on the reform of business processes through the introduction of e-business and the use of e-invoices in Slovenian primary schools, and sought to find out their views on the advantages and disadvantages of using, issuing and receiving e-invoices. For the respondents, "transparency and ease of payment" is the most important advantage of using e-invoices ($\bar{x} = 4.40$; $\sigma = 0.69$), followed by "accessibility and availability" ($\bar{x} = 4.37$; $\sigma = 0.60$), "faster delivery and processing of invoices" ($\bar{x} = 4.36$; $\sigma = 0.65$), "process traceability" ($\bar{x} = 4.20$; $\sigma = 0.55$), "faster and secure storage of e-invoices" ($\bar{x} = 4.17$; $\sigma = 0.70$) and "centralisation of e-invoice information" ($\bar{x} = 4.23$; $\sigma = 0.73$). Respondents see "easier control and fewer errors – fewer human errors in input and processing" ($\bar{x} = 4.17$; $\sigma = 0.87$), "automation and integration of e-invoicing-related processes" ($\bar{x} = 4.15$; $\sigma = 0.72$), "care for the environment – less paper consumption" ($\bar{x} = 4.10$; $\sigma = 1.01$), "following the trend and development of digitisation of the public sector" ($\bar{x} = 4.06$; $\sigma = 0.76$), and "increased security – communication channels are secure and controlled" ($\bar{x} = 4.01$; $\sigma = 0.66$) as important advantages. For respondents, "electronic format from issue to payment as an advantage for both issuer and recipient" is the most important advantage of e-invoicing ($\bar{x} = 4.32$; $\sigma = 0.59$), followed by "simplified and faster operations that are also environmentally friendly"

($\bar{x} = 4.23$; $\sigma = 0.74$), and "e-invoicing directly from the issuer's application – fewer chances of errors in the preparation of invoices" ($\bar{x} = 4.23$; $\sigma = 0.81$). Respondents also see "pursuing digital and green government goals and trends" ($\bar{x} = 4.17$; $\sigma = 0.79$) and "reducing paper consumption and printer usage" ($\bar{x} = 4.05$; $\sigma = 1.03$) as important advantages, and "lower costs of preparing and sending invoices" ($\bar{x} = 4.04$; $\sigma = 0.93$) as the least important. As for the advantages of receiving e-invoices, respondents highlighted the following: "ease of paying e-invoices in an online bank – payment orders are created from e-invoices with one click, which saves time and reduces the possibility of errors" ($\bar{x} = 4.45$; $\sigma = 0.60$), "possibility of the further processing of e-invoices in accounting software" ($\bar{x} = 4.41$; $\sigma = 0.61$) and "faster process of capturing and validating received e-invoices" ($\bar{x} = 4.37$; $\sigma = 0.63$). However, respondents considered "transparency and easy archiving: received e-invoices are available for six months in the online bank, during which time they can be archived properly" ($\bar{x} = 4.29$; $\sigma = 0.67$) and "free ordering and receiving of e-invoices" ($\bar{x} = 4.22$; $\sigma = 0.73$) to be less important advantages of receiving e-invoices. The study also set four hypotheses: H1 – Younger accountants/bookkeepers aged 40 and under have statistically significant differences in their preference for e-invoicing compared to their older counterparts; H2 – There are statistically significant differences in the preference for e-invoicing among accountants/bookkeepers with different levels of education; H3 – Younger accountants/bookkeepers aged 40 and under have statistically significant differences in their perception of the advantages of receiving e-invoices compared to their older counterparts; H4 – There are statistically significant differences in the perception of the disadvantages of e-invoicing among accountants/bookkeepers with different levels of education. We found that there are no statistically significant differences between accountants and bookkeepers of different ages in their assessment of the advantages and disadvantages of receiving e-invoices, nor does educational level have any effect. Younger accountants and bookkeepers are no different in their views on green business and digitalisation with the introduction of e-invoicing, or in their assessment of the advantages of e-invoicing compared to their older counterparts. The results of the survey and the resulting unconfirmed hypotheses suggest that we may have taken the survey too conservatively. Perhaps the results would have been different a year or two after the legal introduction of e-invoicing in 2015, but today our survey results show that accountants and bookkeepers have embraced e-invoicing and that the transition to e-invoicing is apparently no longer perceived as a challenging transformation; that they have the relevant e-skills and digital know-how, which is a positive development in the process of overall societal digitisation and a foundation for further successful societal transformation towards an information society.

LITERATURA

1. Digitalna Slovenija 2020 - Strategija razvoja informacijske družbe do leta 2020. (2016). <https://www.gov.si/teme/digitalizacija-druzbe/>
2. Digitalna Slovenija 2030 - Krovna strategija razvoja informacijske družbe do leta 2030. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MDP/Dokumenti/Digitalna-Slovenija-2030.pdf>

3. Eurostat. (2021). Digital economy and society statistics - households and individuals. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Digital_economy_and_society_statistics_households_and_individuals
4. Eurydice - EACEA national policies platform. (n.d.). https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/slovenia_sl/
5. Evropska digitalna agenda 2020-2030. (n.d.). <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/64/evropska-digitalna-agenda>
6. Evropsko digitalno desetletje: Komisija začrtala pot k digitalno opolnomočeni Evropi do leta 2030. (2021). https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sl/IP_21_983
7. Gradišar, M., idr. (2012). Osnove poslovne informatike. Ljubljana: Ekonomska fakulteta Univerze v Ljubljani.
8. Herbert, L. (2017). Digital transformation: Build your organization's future for the innovation age. New York: Bloomsbury USA.
9. Lazarović, V. in Đuričković, T. (2018). Digitalna ekonomija. Cetinje: Avtorska izdaja.
10. Mishra, A. P. in Rajan, A. (2019). A Modern Playbook on Digital Transformation. New Delhi: SAGE Publications India Pvt Ltd.
11. UMAR - Poročilo o razvoju 2020. (2020). <https://umar.gov.si>
12. Portal GOV.SI. (n.d.). Spletišče državne uprave s celovitimi informacijami o njenem delovanju in preprostim dostopom do storitev. <https://www.gov.si/teme/digitalizacija-druzbe/>
13. Pyankova, S., idr. (2020). Digital Economy as A Factor for Increasing the Competitiveness of Countries and Regions. International Research Association for Talent Development and Excellence, 12(2), 1368-1380. <http://www.iratde.com>
14. Rogers, D. (2016). The Digital Transformation Playbook: Rethink Your Business for the Digital Age. New York: Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/roge17544>
15. Saldanha, T. (2019). Why Digital Transformations Fail: The Surprising Disciplines of How to Take Off and Stay Ahead. Oakland: Berrett-Koehler Publishers.
16. Santos Pereira, C., idr. (2020). An Educational Approach for Present and Future of Digital Transformation in Portuguese Organizations. Applied Sciences, 10(757). <https://doi.org/10.3390/app10030757>
17. Starc, J. (2019). Temelji menedžmenta. Novo mesto: Fakulteta za ekonomijo in informatiko Univerze v Novem mestu.
18. Stevens, A. in Strauss, L. (2019). Chasing Digital: A Playbook for the New Economy. Milton Old: John Wiley & Sons Australia.
19. The 4 Types of Digital Transformation. (n.d.). <https://www.chaione.com/blog/4-digital-transformation-types>
20. Turban, E., idr. (2010). Electronic Commerce: A Managerial Perspective. New Jersey: Pearson Education. <https://doi.org/10.1145/2389376.2389382>
21. Zupan, A. (2016). E-veščine in digitalna ekonomija. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.

Boštjan Blažič, predavatelj na Fakulteti za ekonomijo in informatiko Univerze v Novem mestu.
E-mail: bostjan.blazic@uni-nm.si

Dr. Jasmina Starc, redna profesorica na Fakulteti za ekonomijo in informatiko Univerze v Novem mestu.
E-mail: jasmina.starc@uni-nm.si